

SJÄLVSTYRELSEPOLITISKA NÄMNDENS YTTRANDE nr 1/1990-91 över landskapsstyrelsens redogörelse enligt 32 § landstingsordningen avseende landstingsåret 1989-90.

Landskapsstyrelsen har till självstyrelsepolitiska nämnden lämnat den i 32 § landstingsordningen förutsatta redogörelsen för perioden 1.11.1989 - 31.10.1990. Nämnden har med anledning härav hört lantrådet Sune Eriksson, vicelantrådet May Flodin, landskapsstyrelseledamöterna Karl-Göran Eriksson och Ragnar Erlandsson, t.f. kanslichefen Peter Lindbäck, avdelningschefen Olof Erland, fiskerintendenten Carl Storå, utvecklingsplaneraren Bjarne Lindström, chefen för Ålands sjöbevakningsområde, kommandörkaptenen Pekka Kiviniemi samt Ålands handelskammares jurist Asko Annala. Över redogörelsen har nämnden beslutat avge följande yttrande som samtidigt med redogörelsen överlämnas till landstinget.

Kansliavdelningen

Ny självstyrelselag för Åland

Landskapsstyrelsen redogör för beredningen av den nya självstyrelselagen fram till dess propositionen överlämnades till riksdagen i månadskiftet maj-juni 1990. Härefter beslöt självstyrelsepolitiska nämnden den 6 juni 1990 att tillsätta en arbetsgrupp i vilken samtliga i landstinget företrädde fraktioner deltar med uppgift att följa det fortsatta arbetet med revisionen av självstyrelselagen. Till gruppernas representanter i arbetsgruppen utsågs talman Olof Jansson (ordförande) ltm Christer Jansson, vtm Karl-Gunnar Fagerholm, vtm Jan-Erik Lindfors samt ltm Roger Jansson, Lasse Wiklöf och Bert Häggblom. Till medlemmar i gruppen utsågs ytterligare lantrådet Sune Eriksson och riksdagsmannen Gunnar Jansson. Arbetsgruppen har under hela den period propositionen behandlats i riksdagen sammanträtt för att ta ställning till olika uppkommande frågor och verka som en referensgrupp för riksdagsmannen i dennes arbete. Arbetsgruppen har under tiden 13.8.1990 - 4.2.1991 sammanträtt sammanlagt 20 gånger.

Beredningen av den nya självstyrelselagen har förutsatt ett flertal olika kontakter mellan å ena sidan riksdagen och dess utskott och å andra sidan självstyrelsemyndigheterna, närmast landskapsstyrelsen och självstyrelsepolitiska nämndens arbetsgrupp. Sakkunniga från landskapet har vid flera tillfällen hörts i grundlagsutskottet, lagutskottet, utrikesutskottet och statsutskottets skattedelegation. Riksdagens

grundlagsutskott och skattedelegationen besökte landskapet den 25 september respektive den 24 oktober 1990. Vid sammanträdena redogjordes från åländsk sida för synen på olika sakområden, särskilt ekonomidelen i anslutning till revisionsarbetet.

Frågor rörande radio och television

Nämnden konstaterar att frågan om en tredje TV-sändare och möjligheterna att sända lokala TV-program över rundradions sändningsnät framskridit något. Frågan om kostnadsfördelningen för en tredje TV-sändare är dock ännu föremål för förhandlingar.

Nämnden understryker behovet av att en för båda parter acceptabel kostnadsfördelningsplan förhandlas fram. Övriga öppna frågor väntar också på sin lösning men har, som nämnden konstaterat redan i tidigare yttranden, lagts vilande i avvaktan på det utlåtande landskapsstyrelsen och radiobolaget gemensamt begärt av justitiekansler angående den åländska programnämndens befogenheter.

Vad avser den i redogörelsen berörda frågan om återutsändningen av en finskspråkig radiokanal över Ålandssändaren delar nämnden landskapsstyrelsens uppfattning och hänvisar ytterligare till vad som anfördes i denna sak i yttrandet nr 1/1988-89.

Ålands icke-befästade och neutralisering

Vid det i redogörelsen berörda mötet mellan representanter för landskapsstyrelsen och försvarsministeriet den 11 september 1990 enades parterna bl.a. om att försvarsmakten skulle utreda möjligheten att utarbeta direktiv för sjöstridskrafternas besök på Åland. Sådana direktiv har sedermera uppgjorts och tillställts bl.a. landskapsstyrelsen. Nämnden har tagit del av direktiven som bl.a. anger på vilken nivå beslut fattas om örlogsfartygens besök på åländskt territorium, hur informationen om dem skall ske och hur besöken bokförs.

Nämnden finner att de utarbetade direktiven utgör ett steg framåt för organiserad information, dels i förhållande till landskapsmyndigheterna, dels internt inom försvarsmakten. Nämnden konstaterar emellertid samtidigt att landskapsstyrelsens och försvarsmaktens tolkning av vissa bestämmelser i 1922 års konvention rörande Ålandsöarnas icke-befästade och neutralisering inte synes vara helt överensstämmande. Enligt sjöstridskrafternas direktiv skall i ansökan även uppges eventuella planer att "stiga i land". Nämnden noterar i detta avseende landskapsstyrelsens syn på saken som den kommer till uttryck i den till redogörelsen fogade bilagan. I

direktiven talas vidare om "besök som ansluter sig till övningar". Nämnden utgår från att egentliga övningar inte bedrivs inom landskapets område utan att här närmast avses färd till eller från övningsområden utanför Åland eller besök med karaktär av inspektionsfärder.

Nämnden avser att ytterligare arbeta för en klargörande tolkning av detaljer i 1921 års konvention i berörda avseende.

Gränsbevakningsväsendet/Sjöbevakningen

Nämnden har vid behandlingen av ärendet erhållit en ingående redogörelse för sjöbevakningens organisation och uppgifter samt om framtidsplanerna för dess verksamhet på Åland. Gränsbevakningsväsendet har enligt lagen om sjöräddningstjänst (FFS 628/82) det högsta ansvaret för sjöräddningstjänsten och ansvarar för planering, ledning och övervakning samt koordinering av i sjöräddningstjänsten deltagande myndigheters verksamhet. I sjöräddningsarbetet samarbetar gränsbevakningen med andra myndigheter, som exempelvis sjöfartsstyrelsen, polisen, post- och televerket samt det kommunala brand- och hälsovårdsmyndigheterna. Inte minst mot denna bakgrund önskar nämnden understryka vad som betonats i diskussionerna mellan självstyrelsens och gränsbevakningsväsendets företrädare om vikten av en fullgod sjöräddningsfunktion även efter framtida organisatoriska förändringar.

Sjöbevakningens verksamhet är av största betydelse för sjöräddningstjänsten i landskapet. Då sjöräddningen emellertid torde vara att hänföra till landskapets kompetensområde utgår nämnden, som hänvisar till finansutskottets betänkanden nr 24/1983-84 och 21/1985-86, från att vederbörliga överenskommelser föreligger eller bereds.

I fråga om de planerade förändringarna har nämnden upplysts om att ingen av nu befintliga sjöbevakningsstationer på Åland enligt föreliggande planer helt kommer att indras men att en av stationerna (Saltvik) i framtiden kommer att vara bemannad endast periodvis. Nedskärningar av den totala verksamheten på Åland är dock enligt vad nämnden inhämtat inte aktuella utan snarare kommer sjöbevakningens personalstyrka på Åland att öka något under 1990-talet.

Nämnden har med tillfredsställelse konstaterat att majoriteten av dem som anställs i sjöbevakningens tjänst på Åland numera är ålänningar. Med beaktande av den långa utbildningstiden inom yrket finner nämnden det i sammanhanget önskvärt att man strävade till att åtminstone delar av undervisningen kunde förläggas till Åland.

Kustradiotrafiken

Nämnden konstaterar att förhandlingarna med statsmakten om ett övertagande av förvaltningen av Mariehamn Radio fortsätter. Nämnden finner de målsättningar man från landskapets sida uppställt, nämligen att överta uppgifter avseende både nöd- och säkerhetsradiotrafik samt kommersiell radiotrafik, är ändamålsenliga och ägnade att trygga den fortsatta verksamheten vid radiostationen. Nämnden utgår därför från att de fortsatta förhandlingarna kommer att leda till ett ur landskapets synvinkel positivt resultat.

Näringsavdelningen

Den västeuropeiska integrationen

Landskapsstyrelsen redogör ingående för hur Ålands anknytning till den pågående västeuropeiska integrationen förbereds, hur skyddet för särskilda åländska intressen behandlats och för hur behandlingen av de integrationspolitiska frågorna sköts dels i förhållande till riksmyndigheterna, dels internt på Åland. Nämnden har utöver vad som framgår i landskapsstyrelsens redogörelse tagit del av EFTA-ländernas förslag till protokoll om landskapet Åland i det kommande EEA-fördraget.

I det aktuella förslaget till protokoll skulle konstateras att EEA-fördraget skall tillämpas i landskapet Åland på samma villkor som i övriga delar av Finland med undantag av det som särskilt nämns i protokollet. Enligt förslaget skulle bestämmelserna i EEA-fördraget inte utgöra hinder för att man på Åland även i framtiden tillämpar

- * de begränsningar i rätten att förvärva och besitta fast egendom på Åland som gäller dels fysiska personer som inte åtnjuter åländsk hembygdsrätt, dels samtliga juridiska personer

- * de begränsningar som gäller för fysiska personer som inte åtnjuter åländsk hembygdsrätt och för juridiska personer att etablera rörelse på Åland eller att tillhandahålla tjänster.

De för Ålands självstyrelse grundläggande och ur Ålandsöverenskommelsen härledda principerna om möjligheterna att begränsa rätten till jordförvärv och rätten till näringsutövning för andra än den lokala befolkningen skulle sålunda kvarstå oförändrade oberoende av de ekonomiska integrationslösningar och krav på lika behandling som en anslutning till EEA-fördraget i övrigt innebär. Dessa undantag

har förhandlats fram i samarbete mellan den finländska förhandlingsdelegationen och representanter för landskapsstyrelsen. Från EFTA-ländernas sida har man alltså i EEA-förhandlingarna fört fram dessa krav på särskilda undantag för Åland. Nämnden noterar med tillfredsställelse att dessa ur åländsk synvinkel synnerligen väsentliga önskemål synes ha beaktats.

Nämnden har även konstaterat att de kommande integrationspolitiska lösningarna kan ha återverkan på den åländska fiskerinäringens framtid. Som framgår av landskapsstyrelsens redogörelse och av tidigare yttranden från nämnden fungerar de bilaterala förhandlingarna mellan dels Finland och Sverige, dels Finland och Sovjetunionen angående rätten till fiske i varandras fiskezoner på ett ändamålsenligt sätt. Komplikationer kan däremot uppkomma om Sverige, såsom för närvarande diskuteras, ansluter sig till EG. I den situationen försvåras eller omöjliggörs systemet med bilaterala förhandlingar mellan Finland och Sverige. Det är därför av vikt att landskapsstyrelsen noga följer den fortsatta utvecklingen med särskild tanke på fiskerinäringens framtidsutsikter.

Nämnden har i detta sammanhang även tagit del av de synpunkter som under avsnittet V Ekonomiska sekretariatet anförs om förutsättningarna för att bedriva en fortsatt regionalpolitik efter en anslutning till EEA-fördraget eller EG. Nämnden noterar att en regionalpolitik av den typ som hittills bedrivits i landskapet inte torde förhindras av de villkor som är förknippade med en utvecklad europeisk integration.

Social- och hälsovårdsavdelningen

Förvaltningen av den specialiserade sjukvården

Av redogörelsen framgår att landskapsstyrelsen i enlighet med bestämmelserna i den nya lagen om specialiserad sjukvård (FFS 1962/89) förhandlat med huvudmännen för Åbo universitetscentralsjukhus och Helsingfors universitetscentralsjukhus om avtal om köp av sjukvårdstjänster från berörda vårdinrättningar. Avtalsutkast föreligger numera. I lagen uttrycks särskilt principen om patientens rätt tillvård på modersmålet. I landskapsstyrelsens förhandlingar med berörda inrättningar har därför också språkfrågorna ägnats uppmärksamhet.

Nämnden understryker vikten av att svenskspråkig service ges vid de båda universitetscentraljukhusen och fäster landskapsstyrelsens uppmärksamhet på att frågan kontinuerligt bevakas. Nämnden konstaterar även i sammanhanget att i

landskapsbudgeten upptagits anslag för ersättning för merkostnader som föranleds kommunerna vid specialiserad sjukvård i Sverige i de fall detta varit nödvändigt för att säkra vården på svenska för berörda patienter. Nämnden utgår från attårdhuvudmännen på Åland är medvetna om de olika alternativ som står till buds då patienter remitteras till utomåländska vårdinrättningar och att den åländska allmänheten ges kännedom om dessa möjligheter.

Med hänvisning till det anförda föreslår självstyrelsepolitiska nämnden

att Landstinget måtte bringa självstyrelsepolitiska nämndens yttrande till landskapsstyrelsens kännedom.

Mariehamn den 9 april 1991

På självstyrelsepolitiska nämndens vägnar:

Olof Jansson
talman

Lars Ingmar Johansson
sekreterare

Närvarande vid ärendets avgörande behandling: ordföranden, talman Olof Jansson samt ledamöterna vtm Karl-Gunnar Fagerholm, ltl Harriet Lindeman och ltmn Olof Salmén och Lasse Wiklöf.